

IT og arbeid

Hovedavtalen, tilleggsavtalen
Helse, miljø og sikkerhet
(HMS)

I dag

- Studentpresentasjoner
- IT og arbeid

IT og Arbeidsmiljøloven

- Hva sier loven om bruk av IT på jobben?
- Du er for eksempel systemansvarlig og må kjenne til hva databrukerne har rett til å kreve i forhold til sin arbeidsplass.

Arbeidsmiljøloven

- I 1956 kom Lov om arbeidervern og gav for første gang arbeidstakere og arbeidsgivere en lov som regulerte rettigheter og plikter på arbeidsplassen.
- I 1977 trådte en ny lov i kraft som stilte strengere krav til arbeidsmiljøet og arbeidsgiverens ansvar for et godt arbeidsmiljø.

Paragraf 12

- Den paragraf i [Arbeidsmiljøloven](#) som først og fremst angår IT bransjen er § 12.
- Denne bestemmelsen i loven setter krav til arbeidsgiver om tilrettelegging av arbeidet.

Paragrafens første punkt slår fast at:

- "Teknologi, arbeidsorganisasjon, utførelse av arbeidet, arbeidstidsordninger og lønssystemer skal legges opp slik at arbeidstakerne ikke utsettes for uheldige fysiske eller psykiske belastninger, eller slik at deres mulighet for å vise aktsomhet og ivareta sikkerhetshensyn forringes.
- Nødvendige hjelpemidler for å hindre uheldige fysiske belastninger skal stilles til arbeidstakernes disposisjon. Arbeidstakerne skal ikke utsettes for trakassering eller annen utilbørlig opptreden."

Dataskjerm

- I tillegg til selve arbeidsmiljøloven er det utarbeidet ulike forskrifter som ytterligere understreker de enkelte områder av loven.
- I denne sammenheng er [Forskrift om arbeid ved dataskjerm](#), av 15. desember 1994 av interesse for oss. Forskriften understreker § 12s krav om opplæring:
- "Alle arbeidstakere skal få nødvendig opplæring i bruk av dataskjermarbeidsplassen før de begynner med denne type arbeid, og hver gang arbeidsplassens utforming endres vesentlig. Opplæringen skal gis på et språk som arbeidstakerne forstår."

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

7

§ 7. Daglig arbeidsrutine

- Arbeidsgiver skal tilrettelegge arbeidstakernes aktiviteter slik at det daglige arbeidet ved en dataskjerm regelmessig avbrytes av andre former for arbeidsoppgaver, eller hvor dette ikke er mulig, avbrytes av tid til nødvendig hvile og restituering slik at helseskadelige påvirkninger unngås.

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

8

IT i skolen

- Mindre bruk av IT i skolen enn ellers i samfunnet
 - Lave investeringer
 - Lav kompetanse hos lærerne
- Hvilke problemer ser dere her?

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

9

IT og funksjonshemmede

- Mange nyttige hjelpesystemer utviklet
- Lese- og skrive støtte for svaksynte
- Talegjenkjenning
 - Kontrollmekanisme for bevegelsehemmede
 - Dikteringssystemer - oversette fra tale til tekst
- Talegenerering
 - Talehjelp for folk med talevansker
 - Leselist og lydbøker for blinde
- Kunstige kroppsdeler
 - Ledd og lemmer
 - Pacemaker
- Digitale hjelpemidler

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

10

Praktisk arbeid med IT

- Arbeidstilsynet har utarbeidet forskrifter med retningslinjer for terminalarbeid
- **Arbeid ved dataterminal kan ha helsemessig risiko**
 - Stråling, eksem, hudplager, gravide?
 - Tastatur, bakterier og skitt
 - Mus, musesyke
 - Belysning, reflekser
 - Sittestilling, kontormøblement
 - Lengden på arbeidsøkt – anbefalt max 2 timer
- **Ta musesyke på alvor, varier arbeidsstilling, ta pauser!**

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

11

Utbrenthet

- Psykisk og fysisk utmattelse
- Opptrer oftest i yrker hvor det er høyt tempo
 - Helsepersonell, databransjen, restaurantbransjen
- Symptomer:
 - Konsentrasjonsproblemer
 - Søvnproblemer, utmattelse, svimmelhet
 - Depresjon, negativitet, kynisme
- Noen årsaker:
 - Liten kontroll over egen arbeidssituasjon
 - Stor avstand mellom forventning og yteevne
 - Grenseløst arbeidsliv – alltid tilgjengelig

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

12

Dataavtale – LO – NHO – Paragraf 12.3

- Samarbeidsavtale mellom LO og NHO
 - Del av hovedavtalen
 - Inngått første gang 1975
 - Første eksempel på dataavtale i 1974 – Viking-Askim
- Mål
 - Skape trygghet ved å uttrykke vilje til samarbeid om ny teknologi og dens virkning på arbeidsplassen
 - "Vær varsom" – plakat
 - Økt medvirkning fra arbeidstakersiden
 - Unngå misbruk av persondata
- Hovedpunkter
 - Engasjere tillitsvalgte i planlegging av IT-tiltak
 - Engasjere ansatte i utviklingen av IT-systemer
 - Datatillitsvalgt, finansiert av bedriften
 - Instruks for bruk av persondata

13

Arbeidsmiljøloven

- Opprettet 1977. Målsetning:
 - Sikre et sunt arbeidsmiljø
 - Unngå ulykker og helseskader
- Fysiske og psykiske jobbkrav
 - Sikkerhet, trygghet i arbeidet
 - Variasjon
 - Lære i arbeidet
 - Selvbestemmelse
 - Kontakt med andre
 - Sammenheng mellom jobb og omverden
 - Forenlig med ønskelig framtid
- Særlig for IT-arbeid: §12.3 (Dataavtalen)
 - Informere ansatte om innføring av IT-systemer som påvirker arbeidssituasjonen
 - Deltagelse i utvikling av IT-system

14

Lenke til Arbeidsmiljøloven

- http://www.regjeringen.no/nb/dep/aid/dok/lover_regler/reglement/2000/Lov-om-arbeidstvern-og-arbeidsmiljo-arbeidsmiljo-loven-med-sentrale-forskrifter.html?id=106718

HIO - Anvendt datasteknologi - Kirsten Ribbu 2007

15

HMS

- Arbeidstilsynet
- <http://www.arbeidstilsynet.no/c26972/artikkel/vis.html?tid=27708>

HIO - Anvendt datasteknologi - Kirsten Ribbu 2007

16

Arbeidsmiljølovens målsettinger:

- Arbeidsmiljøet i virksomhetene skal være fullt forsvarlig
- Arbeidstakerne skal ha sikre tilsetningsforhold og ryddige arbeidsforhold
- Den enkelte arbeidstaker skal sikres en meningsfylt arbeidssituasjon.

HIO - Anvendt datasteknologi - Kirsten Ribbu 2007

17

Arbeidsmiljøloven om HMS Paragraf 3.1

- For å sikre at hensynet til arbeidstakers helse, miljø og sikkerhet blir ivaretatt, skal arbeidsgiver sørge for at det utføres systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid på alle plan i virksomheten.
- Dette skal gjøres i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

HIO - Anvendt datasteknologi - Kirsten Ribbu 2007

18

Lov om HMS

Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid innebærer at arbeidsgiver skal:

- fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet,
- ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt,
- kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risikoforholdene i virksomheten, utarbeide planer og iverksette tiltak for å redusere risikoen,
- under planlegging og gjennomføring av endringer i virksomheten, vurdere om arbeidsmiljøet vil være i samsvar med lovens krav, og iverksette de nødvendige tiltak.

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

19

- iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av denne lov,
- sørge for systematisk arbeid med forebygging og oppfølging av sykefravær,
- sørge for løpende kontroll med arbeidsmiljøet og arbeidstakernes helse når risikoforholdene i virksomheten tilsier det, jf. bokstav c,
- foreta systematisk overvåking og gjennomgang av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet for å sikre at det fungerer som forutsatt.

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

20

Om helse, miljø og sikkerhet

- Om arbeidsulykker, yrkesskader og arbeidsrelaterte sykdommer
- Døde som følge av arbeidsulykker
- Arbeidsrelaterte skader
- Arbeidsrelatert sykdom
- Arbeidsmiljøet skal være fullt forsvarlig
- Trygge tilsetningsforhold og ryddige arbeidsforhold
- En meningsfylt arbeidssituasjon

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

21

Deltakelse i arbeidslivet

- Det er et grunnleggende gode å delta i arbeidslivet. Store deler av norsk arbeidsliv har en høy arbeidsmiljøstandard.
- Men det finnes fortsatt et forbedringspotensial.

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

22

Sitat fra 3.2: Organiseringen av arbeidet skal legge til rette for selvbestemmelse og faglig ansvar

- En del arbeidstakere har høye krav til utfordrende arbeid, selvrealisering og individuell frihet i arbeidet.
- Dette er ofte mennesker med høy og etterspurt kompetanse.
- Lojaliteten til arbeidsplassen og kolleger er ikke nødvendigvis høy selv om de brenner for jobben og arbeider mye.
- Noen sliter seg ut. En slik arbeidsstil påvirker også andres arbeidsmiljø på godt og vondt, og den kan vanskelig kombineres med ansvar i privatlivet og behov for fast tidsmønster.

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

23

2.1 Bestemmelsene om arbeidstid, overtid og ferie skal etterleves

- Trygge ansettelsesforhold er av vesentlig verdi for arbeidstakerne.
- Samtidig viser nasjonale studier at "bevegelsene" på arbeidsmarkedet har økt. I løpet av en toårs periode fra 1996 til 1998 hadde om lag 1/5 av arbeidstakerne skiftet firma, 1/5 skiftet posisjon internt i virksomheten og om lag 1 av 10 arbeidet i virksomheter hadde fått nye eiere 11.

HIO - Anvendt datateknologi - Kirsten Ribbu 2007

24

1.4 Arbeidet skal tilrettelegges slik [at arbeidstakerne ikke utsettes for uheldige belastninger

- For at eldre arbeidstakere og arbeidstakere med redusert arbeidsevne skal bli værende i arbeidslivet, vil det være stort behov for tilrettelegging av arbeidet, både fysisk og organisatorisk.
- Det blir viktig at arbeidet i seg selv ikke blir en årsak til fravær for ellers friske og arbeidsføre mennesker.

[Om kjønn

- Forskjeller i arbeidslivet basert på kjønn er fortsatt et område med potensial for forbedringer. Det gjelder spesielt Norge, der den tradisjonelle delingen mellom mannsyrker og kvinneyrker er mer utpreget enn i resten av Europa.
- Nyere forskning på området har gjort det stadig tydeligere at arbeidsforhold og arbeidsbelastninger er blitt studert og vurdert ut fra menns perspektiv og fysiske forutsetninger. Tilsvarende dokumentasjon mangler i stor grad for kvinner.

[Ergonomiske belastninger

- Når det gjelder ergonomiske forhold er muskel-/skjelettlidelser den største årsak til fravær og uføretrygding i dag og koster samfunnet store summer.
- I tillegg til de konsekvenser dette har for den enkelte arbeidstaker, får arbeidsgiver betydelige tilleggskostnader ved fravær.
- Det er fortsatt mange arbeidstakere som finner arbeidet fysisk tungt.
- I tillegg må en også vurdere faktorer som arbeid i høyt tempo, liten grad av styring av eget arbeid og lav bemanning.

[Menns situasjon

- For menn ser det ut til at det er de eldste arbeidstakerne som i minst grad opplever ergonomiske belastninger i arbeidet.
- Dette kan sannsynligvis forklares både med at arbeidsoppgaver ofte endres med økende alder, at noen skifter jobb, men også med at mange av arbeidstakerne i de mest belastende yrkene allerede er ute av jobb fra 45-50-års alder eller enda tidligere, og derfor ikke blir synlige i denne statistikken.

[Kvinnens situasjon

- Kvinner rapporterer høyere risiko for belastningsskader med økende alder, mens den for menn synker, og totalt sett ligger dette en god del lavere for menn.
- En nærliggende forklaring ligger i at kvinner og menn har ulike muligheter for jobb- og karriereutvikling.
- Et fortsatt kjønnsdelt arbeidsmarked, der mange av de tradisjonelle kvinneyrkene gir lite rom for avanserte, sementerer dette forholdet.

[Ulike roller i HMS-arbeidet

- Det finnes en rekke ulike aktører innen arbeidsmiljø og det systematiske arbeidet med helse, miljø og sikkerhet (HMS).
- [Arbeidsgiveren](#)
- [Arbeidstakeren](#)
- [Verneombudet](#)
- [Arbeidsmiljøutvalget](#)
- [Bedriftshelsetjenesten](#)
- [Arbeidstilsynet](#)